

ספר

תשובות הגר"ח

על מסכת

סוכה

תשובות הגר"ח

סוכה

ש. סוכה ד' ב'. התם דאיתיה לדופן פחות מארבע אמות סגי 'הכא' לשוויי לדופן פחות משלשה טפחים אין אי לא לא'. קצת יש לשאול מאי שנא מהא דאמרי' לעיל (עמוד א') מהו דתימא התם הוא דחזיא לדופן אבל הכא דלא חזיא לדופן אימא לא קמ"ל'.

ת. א. חשוב יותר.¹

ב. רצון הקב"ה שוייא לחזיא.²

ש. סוכה ה' א'. ותניא ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה ולא עלו משה ואליהו למרום שנאמר השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם. הנה איתא במסכת דרך ארץ זוטא סוף פ"א תשעה נכנסו בחייהם בגן עדן ואלו הן חנוך בן ירד אליהו ומשיח ואליעזר עבד אברהם וחירם מלך צור ועבד מלך הכושי ויעבץ בנו של רבי יהודה הנשיא ובתיה בת פרעה וסרח בת אשר וי"א אף רבי יהושע בן לוי, ע"כ, ויש לשאול למה רבי יוסי הזכיר רק את משה ואליהו, והאם לא ס"ל הא דאיתא במס' דא"ז הנ"ל.

ת. מפורשים בקרא נקט.³

ש. בהנ"ל. יש לשאול, קרא דמייתי השמים וגו' לכאור' בשלמא גבי משה רבינו שעדיין נשאר אז חי (דמיתה נזכרת גביה רק בסוף מאה ועשרים שנה בסוף פ' וזאת הברכה) דע"ז קאמר השמים שמים לה' 'והארץ נתן לבני אדם', אבל אליהו שנפטר מן העוה"ז (ונהי שעלה חי, מ"מ הוי כמת לענין שנפרד מהעוה"ז וכמ"ש לן מרן שליט"א בס' תשובות הגר"ח ח"ב תתקמ"ב דהי' באליהו ובכל הנזכרים במס' דא"ז הנ"ל כל דיני אבילות) היכי מייתי ראייה מהפסוק והרי כל הנפטרין מן העוה"ז הינם בשמים ואינם בכלל 'והארץ נתן לבני אדם'.

ת. סתמא כן הוא.⁴

¹עי' הערה הבאה.

²היינו דיש חילוק בין שוייא לבין חזיא, והיינו דדופן עקומה אמרי' רק היכן שיש על הדופן שם דופן והיינו בגוונא שכבר יש דופן וכההיא דבית שנפחת ודאיצטבא, אבל היכן שאין על הדופן שם דופן והיינו בגוונא שרק ע"י דופן עקומה יהיה על הדופן שם דופן וכהכא דהיתה פחותה מ' טפחים וחקק בה להשלימה לעשרה כו' בזה לא נתחדש ההלכה של דופן עקומה. וזהו ג"כ הכוונה בתשובה קמא 'חשוב יותר' היינו דהיכן שכבר יש דופן זה חשוב יותר סוכה כי סוכה נעשית מדפנות וסכך וכיון שכבר יש דופן לכן אמרי' בזה דופן עקומה שזה עושה הדופן דופן ראוייה.

³היינו דרבי יוסי נקט את מי שמפורש בקרא ומשא"כ בדא"ז אלה שנוספים על אליהו אינם מפורשים בקרא, ומה שרבי יוסי נקט דווקא את אלו המפורשים בקרא הוא משום שרבי יוסי ר"ל שאפילו משה ואליהו המפורשים בקרא שעלו למרום, אין כוונת הקרא שעלו למרום ממש אלא למטה מעשרה טפחים.

⁴היינו כיון שאליהו מתגלה בגופו בעולם הזה אמנם אין הכרח מהפסוק השמים שמים לה' שהגוף לא שם בשמים כי יש לחלק בין משה ואליהו שגופו של אליהו יתכן שהוא נחשב שם למלאך אבל סתמא הגוף הזה הוא כן נקרא לבני אדם כי הוא מתגלה בגוף זה בעולם הזה כמוכא בשם שו"ת חתם סופר ח"ו סי' צ"ח.

ש. בהנ"ל. עוד יש לשאול דהנה אמרינן (שבת פ"ח ב') ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מה לילוד אשה 'בינינו' כו', ולכאורה מבואר שעלה למרום ממש והיינו למעלה מעשרה, שהרי מלה"ש ודאי אינם למטה מעשרה, ומדקאמרו מה לילוד אשה 'בינינו' ש"מ שהי' בין המלאכים ממש והיינו במקומם שזה למעלה מעשרה. וצ"ב.

ת. ביניהם.⁵

ש. בהנ"ל. בעניי באמת, לא זכיתי להבין כוונת תשובת מרן שליט"א.

ת. כלפי המלאכים.⁶

ש. סוכה שם. צא ולמד מפחות שבכלים כו'. יש לשאול מהו 'פחות שבכלים' האם קטן שבכלים או פחות שבכלים והיינו לענין חשיבות, דאם כצד קמא הרי היו כלים קטנים יותר (וכגון הציץ כדלהלן⁷) וכן כפות ומנקיות וכל כלי שרת, ואם כצד בתרא למה נחשב כן.

ת. כך קים להו לחז"ל.⁸

ש. סוכה שם. ונילף מזר דאמר מר זר משהו כו'. לכאו' צ"ב מאי קס"ד דהיאך יעמדו הכרובים על 'משהו' זהב, [ונהי שהכל מקשה אחת איך לא יקמטו הכרובים את הזהב משהו].

ת. כך צוה הקב"ה.⁹

⁵עי' הערה הבאה.

⁶היינו, שמאחר שהי' עם השכינה, לגבי המלאכים זה נקרא שהי' ביניהם. הגרא"ש קניבסקי שליט"א. ומ"ש 'שהיה עם השכינה' הוא מבואר בגמ' דאמרי' אישתרובי אישתרוב ליה כסא עד עשרה ונקט ביה. וזהו מש"כ מרן שליט"א בתשובה קודמת 'ביניהם' והיינו שהמלאכים אמרו שהוא נמצא ביניהם [מטעם שכלפי המלאכים זה היה נחשב כן וכנ"ל] אבל באמת היה למטה מעשרה וכנ"ל.

⁷אין הכונה לשאול מציץ עצמו כי על ציץ הגמ' מיישבת בב' אופנים [היינו למ"ד מסגרתו למטה היתה דאין דנין כלי מתכשיט ופרש"י מלבד לאדם, ולמ"ד מסגרתו למעלה היתה דדנין דבר שנתנה בהן תורה מדה כו' כמ"ש ואל יוכיחו 'ציץ' וזר כו'], רק הכונה דכמו ששאלו מציץ ה"נ לכאו' היה לשאול מכפות כו'.

⁸ אין הכונה דהיינו כצד בתרא, כי אם כצד בתרא מה מקשינן מציץ והרי בפשוטו ציץ יותר חשוב ממסגרת השולחן מאחר שיש בו שם קדוש, אלא הכונה היא דהיינו כצד קמא, והיינו דלמ"ד מסגרתו למטה היתה דאילו למ"ד מסגרתו למעלה היתה הרי משני דלא ילפינן מציץ וזר משום שלא נתנה בהן תורה מדה כלל וא"כ לא קשיא למה לא ילפינן מכפות כו' כי גם בכפות לא נתנה בהן תורה מדה כלל, ועל כרחך דהתשובה היא למ"ד מסגרתו למטה היתה שהתי' על ציץ הוא שאין דנין כלי מתכשיט והתי' על זר הוא שאין דנין כלי מהכשר כלי ומסגרת הוא לא הכשר כלי כי מסגרתו למטה, וא"כ נשאר לשאול למה לא ילפינן מכפות כו' כי הרי גבי כפות לא שייך לתרץ לא שהם תכשיט שהרי אינם מלבד לאדם וגם לא שייך לתרץ שהם הכשר כלי שהרי הכפות אינם הכשר שהרי אינם תיקון כלי לקשטן (ערש"י ד"ה מזר), ולכן צ"ל תי' אחר והוא 'כי כך קים להו לחז"ל' ללמוד ממסגרת ולא מכפות והביאור בזה לכאו' הוא משום שהכפות הוא כלי של המשכן עצמו כי הוא חלק מהארון שהוא כלי של המשכן דומיא דמסגרת שהוא ג"כ כלי של המשכן כי הוא חלק מהשולחן [שהרי מיירי הכא למ"ד מסגרתו למטה היתה], ואילו הכפות באים לשמש כלי של המשכן והיינו את המזבח ואינם ממש כלי של המשכן כמו הארון השולחן והמזבח.

⁹לכאו' היינו כך צוה הקב"ה שיעשו כזה כפורת שיוכלו הכרובים לעצו עליו ואה"נ אם משהו זהב לבד לא סגי אז צריך לעשות יותר ממהו זהב, אך העיקר שלא יהיה פחות ממהו זהב, ויתכן שיהיה סוג זהב קשה שלמשהו כן יספיק רק משהו זהב כדי להחזיק הכרובים, ואם למעשה לא מספיק 'משהו' זהב אינו מדין שיעור של כפורת אלא הוא מדין שצריך שהכפורת תחזיק כרובים.

ש. כפורת. האם טפח הכפורת הי' מלא או חלול.

ת. מלא.

ש. סוכה שם. אלא דנין דבר שנתנה בו תורה מדה מדבר שנתנה בו תורה מדה ואל יוכיחו ציץ וזר שלא נתנה בהן תורה מדה כלל. לכאוי יש לשאול למה לא למידים לענין הציץ והזר מהמסגרת.

ת. אינו כלי.¹⁰

ש. סוכה ה' ב'. אמר רב אחא בר יעקב רב הונא פני פני גמר כתיב הכא אל פני הכפורת וכתיב התם מאת פני יצחק אביו. לכאוי צ"ב היכי ילפינן מיצחק אע"ה, שהרי לכאוי מצחו של יצחק היו יותר מטפח, והראיה, דהנה ארז"ל בסוף מסכת סופרים דאברהם אבינו ע"ה היה גובהו כע"ד אנשים, ואיתא במדרש תנחומא ... סי' א' שאברהם ויצחק נכנסו לעיר ולא היה ניתן להבחין ביניהם כי היו דומים עד שהקב"ה הלבין שער ראשו וזקנו של אברהם כו', ולפי"ז על כרחך הי' יצחק ג"כ גדול כאברהם (ועכ"פ לא קטן בהרבה מאברהם) דאל"כ למה לא הבחינו ביניהם והרי אברהם הי' ענק כדאיתא שם ואילו יצחק לא אלא על כרחך דהיה ג"כ גדול ביותר, וכיון שכן, לכאוי מבואר בזה דאף מצחו של יצחק הי' גדול יותר ועכ"פ מסתם בני אדם, וא"כ היכי ילפינן ממצחו של יצחק וכן"ל.

ת. זה רואים.¹¹

ש. סוכה שם. ונילף מפנים של מעלה כו'. לכאוי צ"ב מאי קס"ד, דהא א"כ איך נדע כמה לעשות גובה הכפורת, שהרי נהי שאין זה טפח מ"מ זה הרבה הרבה יותר, והיאך נדע עד כמה גובהו, דאי ילפינן מפנים של מעלה נילף לגמרי כפי פנים של מעלה ולא רק לענין שאי"ז טפח.

¹⁰לכאוי היינו (ועי' להלן), דציץ וזר אינם כלי אלא ציץ הוא תכשיט וזר הוא הכשר כלי ואילו מסגרת זהו כלי ולכן לא למידין ציץ וזר ממסגרת, ומשא"כ כפורת למידין ממסגרת משום דשניהם הם כלי, והנה לכאוי כ"ז דוקא למ"ד מסגרתו למטה היתה דלכן הוי כלי, אבל למ"ד מסגרתו למעלה היתה המסגרת היא הכשר כלי וא"כ הדרא ק' לדוכתא למה אין למידין ציץ וזר שאינם כלי [אלא ציץ הוא תכשיט וזר הוא הכשר כלי וכן"ל] ממסגרת שאינה כלי [אלא היא הכשר כלי] (ולענין זר שהוא 'הכשר כלי' זה ק' יותר, כי שניהם שוים ממש מאחר שגם מסגרת היא 'הכשר כלי').

ולכן נ' דכוונת מרן שליט"א, דרק 'כלים' למידין ולא דבר שאינו כלי, ולכן דווקא כפורת שהוא כלי למידין ממסגרת והקשו בגמ' למה אין למידין אותו ממקומות אחרים כו', אבל ציץ וזר שאינם כלי אין למידין אותם משום מקום, וטעם הדבר לכאוי הוא, שדווקא בכלים מצינו שהתורה נתנה בהם מדה [מלבד כפורת] ואילו בדבר שאינו כלי וכגון ציץ וזר לא מצינו כן [מלבד מסגרת], ולכן בכלים שנתנה בהם תורה מדה א"כ במקום אחד שלא נתנה תורה מדה [כפורת] כוונת התורה שנלמד אותו משאר מקומות שנתנה בהם התורה מדה [מסגרת], ואילו בדברים שאינם כלי [ציץ וזר] כיון שלא נתנה בהם תורה מדה אין כוונת התורה שנלמד אותם ממקום אחד [מסגרת] שנתנה בה תורה מדה.

¹¹היינו דזה רואים בפסוק ולא יותר, והיינו דממה דכתיב 'פני' יצחק רואים רק טפח ולא יותר כי אין פנים של אדם פחותין מטפח (כמ"ש רש"י לעיל סוף ע"א), ואה"נ במציאות היו פניו הרבה יותר מזה, אבל מלשון הפסוק דכתיב 'פני' אינו יכולים ללמוד ליותר מטפח וממילא ילפינן מזה (להו"א, דאילו למסקנא ילפינן מפני הכרבים כדלהלן) לכפורת דכתיב בה 'פני' דהיינו טפח.

ש. בהנ"ל. האם ניתן ליישב כך, דהנה אמרי' ונילף מפנים של מעלה דכתיב כראת פני אלקים ותרצני, והנה יעקב אבינו ע"ה אמר לעשו (כדכתיב בפסוק שם) ראיתי פניך כראת פני אלקים, והמצח והפנים של עשו מסתמא הי' כסתם בנ"א והיינו טפח, והיינו שיעקב ראה את פני המלאך כפי שהוא הפנים של עשו. (אבל לכאור' אי"ז נכון מב' טעמים, א. דא"כ הול"ל ראיתי פני אלקים כפניך. ב. דא"כ הוה לגמ' לומר ונילף מפני עשו והיינו דאם הנ"ל נכון א"כ אין רא' מפנים של מעלה, כי נימא דלעולם פנים של מעלה הוא יותר מטפח ומה שיעקב ראה פנים של מעלה טפח כי ראה אותו בדמות פני עשו. וא"כ לכאור' אין נכון ליישב כן).

ת. פשוט.

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, וכתוב סוכים בכנפיהם. אלמא מכנפיהם ולמטה עד הכפורת קרוי סכך, וכנפיהם למעלה לגבהן היו פרוסות אלמא תחת כנפיהם עשרה טפחים חלל עד הכפורת וקרי ליה סוכה עכ"ל, הנה ל' רש"י דכתב 'מכנפיהם ולמטה עד הכפורת קרוי סכך' משמע דכל העשרה טפחים קרוי 'סכך', וצ"ב הכונה, דאם כן נילף שצריך ליתן סכך בגובה של י' טפחים, והא לא מצינו כדבר הזה, ואמאי. (ואם הי' לשון רש"י קרוי 'סוכה' ולא קרוי 'סכך' לכאור' הי' ניחא, אבל עתה ק' כנ"ל).

ת. לא משנה העיקר שדומה.¹³

ש. סוכה ח' ב'. א"ר לוי משום ר"מ שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו הפנימית אינה סוכה וחייבת במזוזה והחיצונה סוכה ופטורה מן המזוזה ואמאי תהוי חיצונה כבית שער הפנימית ותתחייב במזוזה משום דלא קביע. פרש"י וז"ל, משום דלא קביע. לא זו ולא זו דבר קבוע ואין הפנימית חשובה להיות לה בית שער עכ"ל, ראיתי מפרשים כוונת דברי רש"י ע"פ המבואר במס' מעשרות פ"ג מ"ז דסוכה פנימית (וגם החיצונה ממילא) היתה משמשת את היוצרים רק בימות החמה דלכן אי"ז קביע. אמנם לכאור' צ"ב מלשון רש"י לעיל

¹² היינו דא"נ כוונת הגמ' בקושייתה דיעשו הכפורת (עם הכרובים יחד) גבוה הכי הרבה ששייך והיינו עד תקרת המשכן, כי ודאי אין הכוונה שיעשו חור בתקרת המשכן ויעשו גובה הכפורת עד בלי שיעור. שו"ר כן בפני יהושע יעו"ש.

¹³ היינו דלעולם מש"כ רש"י מכנפיהם ולמטה עד הכפורת קרוי סכך, היינו כמ"ש בשאלה שהכנפים עם האויר חשיב סכך על הכפורת, וכדכתיב והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוכים 'על הכפורת' והיינו דהתורה קוראת לזה סיכוך על הכפורת ולא קוראת לזה סיכוך על גבי האויר שבין הכנפים לבין הכפורת, אלא מה שאנו למידיים לגבי סוכה זהו מהסכך הממשי שמסכך שאף שאמרנו שהאויר גם נחשב סיכוך [וזוהו רק משום שלמעשה יש אויר בין הכנפים לבין הכפורת וכן"ל] מ"מ הסכך הממשי זהו רק הכנפים וסכך ממשי זה שבכנפים הוא הסכך שדומה לסכך [הממשי של] הסוכה וממנו למידיים שחללה של סוכה הוא י' טפחים. וזהו מש"כ מרן שליט"א לא משנה מה שבכפורת האויר הוא חלק מהסכך, העיקר שדומה סוכה לכפורת שהסכך הממשי הוא מעל חלל של י' טפחים. ושו"ר בש"ס הוצ' עוז והדר בשם משיב נפש דהגיה בלשון רש"י וכתב דבמקום תיבת 'סכך' [ממנה הוקשה לו וכדלעיל] נראה דצ"ל 'מסוכך' או שצ"ל 'סוכה' יעו"ש, ולדבריו לכאור' קצת צ"ב דא"כ נמצא כפילות בלשון רש"י שהרי כבר כתב רש"י בסוף דבריו 'סוכה' וכן"ל בפנים השאלה. ולתשובת מרן שליט"א אי"צ להגיה כפי שביאר בתשובה את גירסת רש"י שלפנינו שהיא 'סכך' וכמבואר לעיל.

ד"ה פנימית אינה סוכה דכתב שם וז"ל הכא אינה סוכה דלא מינכרא מילתא דלשם סוכה הוא דר בו דהא 'כל ימות השנה' דייר התם ורוב תשמישו וסעודתו ושינתו שם. עכ"ל. וצ"ב.

ת. הכוונה כפשוטו.¹⁴

ש. סוכה ט' א'. ובית הלל ההוא מיבעי ליה לעושיין סוכה בחולו של מועד. לכאור' למה לא משני דדילמא בית הלל לא סבירא להו לסרס המקרא, שהרי אליבא דבית שמאי צריך לסרס המקרא כדי לדורשו כן וכדפרש"י בד"ה חג סוכות תעשה, ודילמא ב"ה לא ס"ל לסרס כן. ת. בדרשות חז"ל אין נ"מ.

ש. סוכה ט' ב'. אלא הא קמ"ל דאילן דומיא דבית מה בית צלתו מרובה מחמתו אף אילן צלתו מרובה מחמתו. הנה בפשוטו כונת הגמ' כך היא, מה בית דעלמא המציאות היא שצלתו מרובה מחמתו אף אילן דמיירי הכא במתני' [העושה סכתו תחת 'האילן'] צלתו מרובה מחמתו, ולכאור' צ"ב, מה הדמיון בין בית דעלמא לבית האילן דהכא, שהרי בבית מדובר שיש רק תקרה אחת והיינו תקרת הבית, ואילו באילן דהכא לא מדובר שרק האילן הוא המסוכך על הסוכה אלא מדובר שמלבד האילן שע"ג הסוכה יש גם סכך של הסוכה עצמו, וא"כ לכאור' אי"ז דומה כי בבית מיירי בתקרה אחת ובאילן דהכא מדובר בב' תקרות הא' של הסוכה עצמה והב' האילן שמעל גבי הסוכה, וא"כ מהו הדמיון, ללמוד מבית דצלתו מרובה מחמתו לאילן (היינו סוכה עם סכך שיש מעליה אילן) שגם הוא צלתו מרובה מחמתו.

ולכאור' אין ליישב דכוונת הגמ' היא, מה בית כו' פי' מה סוכה שעשאה בתוך הבית כו' (דבאופן זה נמצאו ג"כ ב' תקרות), דאם כן, למה קאמר מה בית צלתו מרובה מחמתו היינו דדוקא אז פסול, והרי גם אם חמתו מרובה מצלתו ג"כ פסול מצד זה שהסוכה היא בתוך הבית. וצ"ב בפשט הגמ'.

ת. מה נ"מ.

¹⁴ הנה תנן התם, סוכת היוצרים הפנימית חייבת והחיצונה פטורה רבי יוסי אומר כל שאינה דירת החמה ודירת הגשמים פטורה, וכתב הרע"ב ז"ל כל שאינה דירת החמה ודירת הגשמים. וסוכה פנימית אין היוצר דר בה בימות הגשמים הלכך פטורה כו' עכ"ל, ולכאור' בפשוטו אכן מבואר כאן שסוכת היוצרים [הפנימית] היתה רק לימות החמה, והיינו דלפי' הרע"ב מ"ש רבי יוסי במשנה שם 'כל שאינה' כו' פירושו 'כיון שאינה' מאחר שזהו דבר קבוע שסוכת היוצרים הפנימית היא רק בימות החמה ולא גם בימות הגשמים, וא"כ היה לפרש כאן בגמ' דזו היא הסיבה למ"ש דלא קביע' וכמ"ש בפנים השאלה.

אמנם מלשון רש"י שהבאנו בפנים השאלה מתבאר דכוונת רבי יוסי במשנה שם שאין זה כלל קבוע ויתכן סוכת היוצרים גם בימות הגשמים, וכלשון דרבי יוסי במשנה שם דקאמר 'כל שאינה' כו' דזה משמע שיש סוכות היוצרים כאלו ויש כאלו, והשתא כיון שנתבאר שיתכן סוכת היוצרים גם בימות הגשמים, אי אפשר לפרש דמ"ש 'משום דלא קביע' הטעם הוא משום שהיתה רק בימות החמה, כי הרי נתבאר שסוכת יוצרים שייך גם בימות הגשמים, ולהכי כתב מרן שליט"א 'הכוונה כפשוטו', ולכאור' היינו כמ"ש בשם רבינו יהונתן מלוניל דמ"ש 'משום דלא קביע' פירושו הוא משום שהיוצר אינו דר בסוכה הפנימית בקביעות ופעמים רבות אוכל בביתו, ואין הכונה משום שהיא רק בימות החמה.

שו"ר משי"כ מרן שליט"א בדרך אמונה פ"ד מהל' מעשר ס"ק ל"ד שם לכאור' מבואר דנקט כפי' הרע"ב (שהוא מהר"ש המובא בצה"ל שם) יעו"ש.

ולכן צ"ל ד'הכוונה כפשוטו' היינו דבאמת מ"ש 'משום דלא קביע' פירושו הוא משום שסוכת היוצרים הפנימית היא רק בימות החמה, ומה ששאלנו מלשון רש"י שכתב שהיא 'כל ימות השנה' וכו"ל, אי"ז קושיא כי כוונת רש"י שם היא רק לאפוקי מסוכה שהוא דר בה רק בימי החג ולעולם כל ימות השנה אינו כולל את ימות הגשמים. [שוב ראיתי כן בשם הערוך לנר].

ש. סוכה שם. וכי חמתו מרובה מצלתו מאי הוי הא קא מצטרף סכך פסול בהדי סכך כשר. לכא' צ"ב ממ"נ דאי הסכך הוא בכשרות דהיינו צלתה מרובה מחמתה א"כ מאי נפק"מ במה שיש אילן חמתו מרובה מצלתו והרי הוא כמאן דליתא דמי, וא הסכך הוא בפסלות דהיינו חמתה מרובה מצלתה א"כ גם בלי הצירוף הוא פסול ומאי מקשינן. ולשון רש"י (סוף ד"ה הא קא מצטרף כו') הוא, 'להשלים צלתה של סוכה' ומשמע דמיירי כאן באופן דבלי הסיכוך של האילן הסכך של הסוכה אינו צלתה מרובה מחמתה אך דא"כ ק' כנ"ל דגם בלי הצירוף ה"ז פסול ומאי מקשה.

ת. מ"מ הוא דומה.

ש. סוכה שם. ת"ר בסכת תשבו ולא בסוכה שתחת הסוכה כו' אדרבה בסוכות תרתי משמע כו'. לכא' קצת יש לשאול דמנין ללמוד מבסוכות תרתי משמע דהכונה היא לסוכה ע"ג סוכה וכו', דילמא נימא דנלמד מדרשה זו לסוכה הסמוכה לסוכה והיינו שהכתוב אומר לעשות ב' סוכות והיינו שהמצוה היא לישיב בב' סוכות, ומנין שבסוכות תרתי משמע הכונה לסוכה ע"ג סוכה ולא זו ע"י זו.

ת. א. כי לא נהגו כן.¹⁵

ב. חז"ל השווים.

ש. סוכה י"א א'. אמר ליה רב הונא הא שמואל אמרה אהדרינהו רב יוסף לאפיה ואמר ליה אטו מי קאימנא לך דלא אמרה שמואל אמרה שמואל ואמרה רב. לכא' יש לשאול דכיון דידע רב יוסף דגם שמואל אמרה א"כ למה באמת גם בשם שמואל. (וכדמצינו רבות פעמים דאמרי 'רב ושמואל דאמרי תרווייהו').

ת. אולי לא ידע.

ש. סוכה י"א ב'. זה הכלל כל דבר שמקבל טומאה כו' מה"מ אמר ריש לקיש אמר קרא כו'. לכא' יש לשאול כך, דלמה לא ילפינן דשרי לסכך בדבר המקבל טומאה, מהכרובים, והיינו דהנה לעיל ה' ב' ילפינן מהכרובים דבעי חלל עשרה טפחים מלבד הסכך (לאפוקי שהסכך בכלל העשרה), וכיון שכן נילף דין נוסף והוא דשרי יהא לסכך בדבר המקבל טומאה וכהכרובים שסככו [וילפי' מהם דין אחר בסוכה וכנ"ל] וכרובים הרי הם מקבלין טומאה.

ת. א"כ צריך שיהו של זהב.

¹⁵ לכא' היינו דבשאר ימות השנה לא נהגו לגור באופן כזה ולכן אין מקום לומר שכך היא המצוה שהרי המצוה היא תשבו כעין תדורו, וכיון שאין דרים כן בכל השנה ממילא ודאי אין זו כונת התורה.

ש. בהנ"ל. ולכאור' הכרובים מקבלין טומאה הם, דהנה נתבאר דכיסויי כלים אינם מק"ט וטהורין (כלים ט"ז ח'), ואמנם כל זה הוא דוקא כיסויי כלים שאין להם שם בפ"ע אבל כיסויי כלים שיש להם שם בפ"ע מקבלין טומאה (שם י"ד ג'), ואפילו אם אין להם בית קיבול (שם י"א ב', ויל"ע בתפא"י שם אות ה' בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד), ע"כ. והנה הכרובים מצד א' משמש כיסוי לארון שהרי הוא מקשה א' עם הכפורת שהוא עיקר הכיסוי אמנם מאידך יש לו שם בפ"ע והיינו שנקרא 'כרובים' (אע"פ שהוא מקשה א' עם 'הכפורת') ולפי"ז לכאור' צריך שיהיו הכרובים נידונים ככלי המקבל טומאה שאין לו בית קיבול וכמבואר בפ"א שם וכן"ל. והא דהכרובים נחשב 'כלי', כן מתבאר לכאור' מדאמר' לעיל ה' א' דנין 'כלי' מכלי כו'. וכיון שכן, נילף מהכרובים דיהא שרי לסכך בדבר המקבל טומאה. והא לא מצינו כן, ואמאי. וקצת צ"ב.

ת. אינו כלי תשמיש.

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, סברוה. רבנן דבי מדרשא דבעו למישמע מינה דבלקיטתן זו היא גמר עשייתן פליג עכ"ל, האם אי"צ לומר 'פליגי'.

ת. לא פליגי.

ש. סוכה י"ג א'. ואמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא הני מרריתא דאגמא אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מתיביה אזור ולא אזור יון ולא אזור כו' ולא אזור רומי ולא אזור שיש לו שם לווי אמר אביי כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה ובאת' תורה והקפידה עליו בידוע שיש לו שם לווי והני לא נשתנה שמיהו קודם מתן תורה כלל רבא אמר הני מרריתא סתמא שמיהו והאי דקרי להו מרריתא דאגמא משום דמשתכח באגמא. ומה דקאמר אביי פרש"י דמה שהי' לו שם לווי קודם מתן תורה ה"ז פסול וכגון אזור רומי כיון שכן הי' שמו קודם מתן תורה ה"ז פסול כי התורה הקפידה על אזור סתם ולא אזור עם שם לווי שהי' לו שם לווי קודם מתן תורה, ויש לשאול דהא קודם מתן תורה עדיין לא היה את רומי וכדאיתא בסנהדרין כ"א ב'. והא דמשני רבא לכאור' צ"ב דהא גם אזור יון קרוי כן משום שגדל ביון, וכן כולם, ולכאור' צ"ב.

ת. דוגמא נקט והעיקר על השם של המדינה.

ש. סוכה י"ד א'. א"ר אלעזר למה נמשלה תפלתן של צדיקים לעתר לומר לך מה עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום אף תפלתן של צדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת רחמנות. לכאור' צ"ב דהא בפשוטו אכזריות פירושו שמייסר מעבר למה שמגיע שייסרוהו ע"פ דין, והרי זה אינו שייך אצל הקב"ה ח"ו, ולכאור' צ"ב טובא.

ת. א. כאילו מייסר.

ש. סוכה י"ד ב'. תניא כוותיה דשמואל סככה בנסרים של ארוז שיש בהן ארבעה דברי הכל פסולה אין בהן ארבעה ר' מאיר פוסל ורבי יהודה מכשיר כו'. הנה לעיל ע"א אמרי', ושמואל אמר בשאין בהן ארבעה מחלוקת אבל יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה, ופריך, אין בהן ארבעה ואפי' פחות משלשה הא קנים בעלמא נינהו, ומשני, א"ר פפא הכי קאמר יש בהן ארבעה דברי הכל פסולה פחות משלשה דברי הכל כשרה מ"ט קנים בעלמא נינהו, כי פליגי משלשה עד ארבעה כו', ויש לשאול דכאן בברייתא שהביאה סיעתא לשמואל לא נזכר כלל שהפולוגתא היא משלשה ועד ארבעה וכיון שכן צ"ב חדא תירוצא דרב פפא, ועוד, איך הברייתא היא סיעתא מוכרחת לשמואל מאחר שלא נתבאר בה דברי שמואל כפי שביארם רב פפא.

ת. דבר פשוט.

ש. סוכה ט"ו א'. ולר"י אמר רב דאמר סככה בחיצין זכרים כשרה בנקבות פסולה ולא גזר זכרים אטו נקבות הכא נמי לא נגזר נסרים משופין אטו כלים אלא על ברוחך כו'. לכאור' צ"ב מאי מקשינן, דהלא מנין דרב ס"ל הלכה כר"מ, דילמא ס"ל הלכה כר"י והיכי מקשינן מרב אדרבי מאיר.

ת. קי"ל כר"י.

ש. סוכה ט"ו ב'. דאמר רבי אמי בר טביומי סככה בבילאי כלים פסולה. פרש"י דהיא גזירה דרבנן משום דמכלי קאתו וכדלקמן ט"ז א' בגמרא, ויש לשאול, למה הוצרכו לומר דפסול משום גזירה וכנ"ל, והרי כיון דהם חתיכות קטנות והיינו פחות מג' על ג' וכדפרש"י וכדלקמן, א"כ הי' לפסול משום שהם יכולים לעוף וכדלעיל י"ג ב' בתוס' ד"ה דלא ליבדרן. וכן הי' לפסול משום שהחתיכות יכולים ליפול עליו ועי"כ יצא מן הסוכה וכדלעיל י"ג א' דקאמר אביי בהיגי לא מסככינן מ"ט כיון דנתרי טרפיהו שביק לה ונפיק. ולכאור' קצת צ"ב.

ת. גם קטנות וגם גדולות.

ש. סוכה י"ז א'. מתני'. הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה. פרש"י וז"ל, פסולה. דאור פוסל בשלשה אפילו מן הצד, ומכאן אני אומר ומפרש הא דאמרינן שבסכך פסול מן הצד אמרינן דופן עקומה להכשיר עד ארבע אמות היינו דחשבינן לסכך כאילו מן הדופן ונעקם ונכפף למעלה ובאורא ליכא למימר הכי, ואיני מפרש רואין את הדופן כאילו הוא עקום והולך תחת הסכך פסול ומגיע לסכך כשר ומוציא את הפסול מן הסוכה דאם כן גם גבי אור נימא הכי עכ"ל, ולכאור' יש ליתן ראיה נוספת לפרש"י, והוא מדאמרי' בגמ' ואי אשמעינן הני תרתי משום דסככן סכך כשר הוא אבל סוכה גדולה שהקיפיה בדבר שאין מסככין בו דסככה סכך פסול הוא

¹⁶ שאפשר לדון במדה חמורה וקשה ואפשר במדת רחמים. הגראי"ש קניבסקי שליט"א.

אימא לא צריכא, והשתא, אי הי' דין דופן עקומה כצד בתרא דכתב רש"י א"כ מאי נפק"מ אי הסכך הוא חומר כשר או פסול והרי בלא"ה הוא נידון כמאן דליתא וכלשון רש"י 'ומוציא את הפסול מן הסוכה', ואלא על כרחך כצד קמא דרש"י דחשבינן כאילו זה חלק מהדופן רק שהדופן מתעקם ולכן ס"ד דכיון שהוא מחומר פסול לא נאמר בזה דין דופן עקומה, קמ"ל. אך דאם היא ראי' נכונה, צ"ב למה רש"י לא הביא זאת, שלכאור' היא ראי' מפורשת יותר מן הגמ'.

ת. אינו מוכרח.¹⁷

ש. סוכה י"ח א'. פרש"י וז"ל, היכי גמירי להו. מסיני דאין לבוד באמצע ומהלכה לא גמרינן מידי אחריתי אלא ההוא דאתמר ביה עכ"ל, הנה כאן פרש"י דמ"ד יש לבוד באמצע ס"ל דרק בהלכות טומאה מצינו הלכה למשה מסיני דאין לבוד באמצע, ואין למידין מזה גם להל' סוכה הללמ"מ דאין לבוד באמצע. ואילו לעיל בסוף ד"ה שאני קורה פרש"י דמ"ד זה ס"ל דודאי יש הללמ"מ בסוכה, ולא רק שכיון שאין למידין מהל' טומאה לכן יש בסוכה לבוד, אלא שודאי יש הללמ"מ דלבוד, וז"ל רש"י שם, שאני קורה כו' אבל סוכה דאורייתא אי לא קים לן לבוד באמצע הלכה למשה מסיני לא מצינן לאכשורה עכ"ל.

ת. א. שם הסוגיא הולכת כן.

ב. רש"י מפרש לכל הצדדים¹⁸.

ש. סוכה כ' א'. דאמר ריש לקיש הריני כפרת רבי חייא ובניו כו'. פרש"י וז"ל, הריני כפרת. יסורין הבאין עלי לכפרתו של ר' חייא ובניו יהיו ולשון כבוד הוא זה, כשהוא מזכיר אביו או רבו לאחר מיתתו צ"ל כן עכ"ל, לכאור' לא הי' זה בתוך י"ב חודש מפטירת רבי חייא ומפטירת בניו כי היו בב' תקופות שונים כי ר"ח ובניו תנאי הוו וריש לקיש אמורא הוה, וא"כ למה אמר ר"ל הריני כפרת ר"ח ובניו, והרי רק תוך י"ב חודש צ"ל כן כדנפסק בשו"ע יו"ד סי' רמ"ב סעי' כ"ח.

ת. ר' חייא האריך ימים.

ש. סוכה כ' ב'. אמר מר כל החוצלות מטמאין טמא מת דברי ר' דוסא והתניא וכן היה רבי דוסא אומר בדבריו לא קשיא הא דאית ליה גדנפא הא דלית ליה גדנפא. לכאור' כיון דאיכא חילוק במיני החוצלות דעם שפה טמאות ובלי שפה טהורות ומסככין בהן למה קאמר במתני' 'כל' החוצלות מטמאין טמא מת דמשמע דאין הבדל ואפי' בלי שפה נמי. ובאופן אחר השאלה, היכי משני חילוק בין עם או בלי שפה והרי ל' המשנה 'כל' החוצלות ומשמע דאין חילוק דאל"כ למה הוצרך לומר 'כל' החוצלות כו'.

¹⁷ לכאור' צ"ב אמאי.

¹⁸ התיבה האחרונה לא היתה ברורה היטב והגראי"ש קניבסקי שליט"א פיענחה: 'הצדדים'. [אמנם אולי היה התיבה: הדעות].

ת. אין למידין מן הכללות.

ש. סוכה שם. אלא של שעם וגמי למאי חזו חזו לניזאתא. פרש"י וז"ל, לניזיתא. לכסות בהן גיגיות שעושין בהן שכר עב"ל, ולכאור' צ"ב שהרי כיסוי כלים טהורים.¹⁹ ת. יש ענין טהרה לסכך.

ש. סוכה שם. ומר סבר כיון דמקרי ויתבי עליהו כדאושא דמיין. צ"ב למה לא בטלה דעתן והרי אין רוב בנ"א רגילין לייחדן לכך כדפרש"י בד"ה כיון דליכא כו'. ת. כל א' לפי דעתו.

ש. סוכה כ"ג א'. ודלמא רבעה דמתיחה באשלי מלעיל. לכאור' צ"ב דהא הוי צער בעלי חיים (וצעב"ח דאורייתא). ועוד, אמאי לא חיישין שיקרעו החבלים והיינו ע"י נסיון הבהמה לרבוץ. [ואם נאמר דאה"נ בחבלים כאלו יהי' פסול, עדיין צ"ב למה לא הקשו ותירצו כן בגמ' וכמו דבכל מהלך הסוגיא מקשה 'וניחוש' ומתרץ וה"נ יקשה 'וניחוש' שיקרעו החבלים, ומדלא הקשו כן ש"מ דאין חוששין לזה כלל וצ"ב אמאי]. ת. זה לתועלת.²⁰

ש. סוכה כ"ג ב'. וכיון דמייתא כווצא ולא אדעתיה. לכאור' גם בלא חשש זה שיתמעט הדופן ויפסל, עדיין הי' לפסול הסוכה מחשש שמא תמות ויהי' ריח רע וכעין דפסלינן לעיל י"ב ב' דאמרי' אביי אמר כו' בשווצרי לא מסככין מ"ט כיון דסרי ריחיהו ששביק להו ונפיק ופרש"י דסרי ריחיהו מבאיש ריחם, וה"נ ניחוש שכשתמות יהי' ריח רע ויצא מן הסוכה. ת. מיתה לא שכיחא.

ש. סוכה שם. ומי אמר אביי ר"מ חייש למיתה ור' יהודה לא חייש והא תנן בת ישראל שנשאת לכהן כו'. יש לשאול אמאי לא משני חילוק בין מיתה של בנ"א לבין מיתה של בע"ח, דנימא דאצל בע"ח שכיחא ואצל בנ"א לא שכיחא (ועכ"פ לא שכיחא כבע"ח). ת. המציאות אינו כן.

¹⁹מה שהק' כאן כבר קדמך בתוס' שם. הגר"א ש קניבסקי שליט"א.

²⁰ לכאור' זה תשובה רק על שאלה קמא.

ש. סוכה כ"ז א'. וכשנתנו לרבי צדוק כו' הא כביצה בעי סוכה לימא תהוי תיובתיה דרב יוסף ואבוי, דילמא פחות מכביצה נטילה וברכה לא בעי הא כביצה בעי נטילה וברכה. פרש"י וז"ל, הא כביצה בעי נטילת ידים וברכה. אבל סוכה אפי' כביצה נמי לא עכ"ל, והיינו, דהא דתנן וכשנתנו לר"צ אוכל 'פחות מכביצה' כו' אתא לאשמעין רק דינא דנט"י ובהמ"ז אבל לא דינא דסוכה והיינו דלעולם סוכה אפי' כביצה נמי לא צריך כי זה עדיין חשיבא אכילת עראי ול"ק על ר"י ואבוי דלעיל, אך, לכאור' קצת צ"ב דמאחר ואין כונת המשנה בעובדא דר"צ לענין דינא דסוכה א"כ למאי הובא זה כאן בסוכה. ועוד, דלכאור' הל' וכשנתנו לו לר"צ כו' משמע שזה המשך על מה שאמרו קודם לכן, וקודם ודאי דיבר התנא אדינא דסוכה, וא"כ היאך מיישב בגמ' דילמא כו' והיינו דר"צ לא אדינא דסוכה קאי. ולכאור' צ"ב.

ת. מ"מ שייד.

ש. סוכה כ"ז ב'. ת"ר מעשה בר' אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של יוחנן ברבי אלעאי בקסרי ואמרי לה בקסריון כו'. הנה בפשוטו גליל העליון הכונה לגליל והיינו היכן שנמצא היום הערים מירון וצפת, ואילו קסרי בפשוטו היינו קיסריה וכפי הידוע קיסריה היום היא בנויה בקיסרי דאז (וזה מוכח לפי עתיקות וכיו"ב), וכיון שכן, היאך יתכן לומר ששבת 'בגליל העליון' בסוכתו של יוחנן ברבי אלעאי 'בקסרי' והרי קסרי רחוק מאוד מהגליל העליון.

ת. הי' עיר גדולה.

ש. בהנ"ל. ושמא לכן קאמרי 'ואמרי לה בקסריון', דלכאור' מאי נפק"מ אי הי' בקסרי או בקסריון, אלא דהוה ק' היתכן וכנ"ל ולכן אמרו בקסריון ולא בקסרי, ומ"מ למ"ש דהוה בקסרי ק' כנ"ל.

ת. א. א"צ לכך אלא תרי הוו.

ב. חייב אדם לומר בלשון רבו ומדבר שקר תרחק.²¹

ש. סוכה שם. נטל יוחנן סדין ופירש עליה הפשיל ר' אליעזר טליתו ויצא. קצת צ"ב דמאחר ור"א לא שמע מרביתיו לאסור אמאי יצא.

ת. למחות.

ש. סוכה כ"ח א'. אמר להם הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי מימי לא קדמני כו'. האם הכונה שעתה נאלץ לומר, ובאמת אמר, דבר שלא שמע מפי רבותי, דאם זו הכונה, ק' היכן מצינו שאמר כאן דבר שלא שמע מפי רבותי.

²¹ היינו דלכן דקדקו בגמ' לומר היכן זה הי', ולא משום שאלתנו הנ"ל.

(ושמא כונת רבי אליעזר היתה שאילו רבותיו לא שיבחו את עצמם ומשא"כ רבי אליעזר נאלץ לשבח את עצמו בפניהם, וע"ז קאמר הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי והיינו שלא שמע מפי רבותיו שבחים שלהם. ואם ביאור זה נכון הוא, ניחא מ"ש מיד, אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי כו' והיינו דרצה לומר דריב"ז לא אמר כל זה על עצמו רק 'אמרו עליו').

ת. רצו שיאמר.²²

ש. בהנ"ל. לכאור' מאחר ונאלץ ואמר עתה דבר שלא שמע מפי רבותיו, למה לא מצינו שעשה התרת נדרים. (ואם הביאור הנ"ל נכון, אולי י"ל דא"צ התרת נדרים כי מה שנהג עד עתה לא לומר מה שלא שמע מפי רבותיו היינו לענין הלכות, אבל לא לענין מה שנתבאר לעיל).

ת. לא אמר.²³

ש. סוכה שם. אמר להם כו' מימי לא קדמני אדם בבית המדרש כו' ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי כו'. לכאור' קצת צ"ב איך עשה כן רבי אליעזר כשלמד והי' אצל רבן יוחנן בן זכאי רבו, והרי גם רבן יוחנן בן זכאי עשה כן וכדאמרי' אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי מימיו כו' ולא קדמו אדם בבית המדרש כו' ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא כו', ואיך הי' רבי אליעזר תלמיד ריב"ז יכול לקיים זאת בעת אחת עם ריב"ז יחד. ולכאור' אין ליישב דבאמת דכשלמד והי' ר"א אצל ריב"ז, ריב"ז קדמו, ומ"ש ר"א על עצמו שלא קדמו כו' הי' זה כשלא למד אצל ריב"ז, שהרי אמר 'מימי' ומשמע תמיד ממש. וצ"ב.

ת. הוא בימיו והוא בימיו.²⁴

ש. סוכה כ"ח א'. תנו רבנן שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו ושלשים מהן ראויים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון עשרים בינונים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי, אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי כו' אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל כו'. לכאור' בינונים היינו בין אותם כמשה רבינו לבין אותם כיהושע בן נון והיינו שהעשרים היו יותר מיהושע בן נון, לכאור' כך משמע. ויש לשאול האם גדול שבכולן הכוונה מתוך כל 'השמונים' או רק מתוך 'העשרים', דאם נאמר מתוך השמונים א"כ נמצא דקטן שבכולן והיינו ריב"ז שהי' גדול כ"כ הוא הקטן שבכל השמונים וגדול שבכולן היינו יונתן בן עוזיאל גדול שבכל

²² היינו רצו שיאמר אבל באמת לא אמר כי לא שמע מפי רבותיו, ומה שאמר מימי לא קדמני כו' ה"ז להסביר להם למה לא אומר. ועיין בהערה הבאה.

²³ היינו שבאמת לא אמר מה שלא שמע מפי רבותיו (והיינו שהביאור הנ"ל שכתבנו בשאלה אינו נכון).

²⁴ היינו דבאמת כשלמד ר"א אצל ריב"ז, ר"א לא עשה כן, רק ריב"ז עשה כן, והלשון 'מימי' על כרחך שאי"ז בדוקא והכוונה רק על הזמן שהוא [ר"א] הי' הרב ולא בזמן שהי' תלמיד אצל ריב"ז.

השמונים, אך דאם כן למה אמר בתחילה 'ראוים' שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו דמשמע שרק ראוים אבל למעשה לא זכו והלא יב"ע כן זכה שהרי כל עוף שפורח עליו מיד נשרף וזה דומיא דהאש דמעמד מתן תורה בסיני (כדמשמע בתוס'). ואם נאמר הכוונה רק מתוך העשרים א"כ נהי שקטן בכל העשרים מ"מ עדיין גדול מהשלושים שהיו כיהושע בן נון.

ת. גדול שבגדולים קטן שבקטנים.

ש. סוכה שם. וכי מאחר שקטן שבכולן כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה. הנה כולם היו תלמידי הלל הזקן כדלעיל, ולא נאמר כאן 'רבים על אחת כמה וכמה', ורק על התלמידים אמרו גדול שבכולן על אחת כמה וכמה, ולכאור' למה, דאם על התלמידים אמרו כן כל שכן שעל רבים צריך לומר כן.

ת. א. על רבים לא הוצרך לומר שבחו.

ב. לא מדברים כעת על רבים.

ש. סוכה שם. מעשה כו' את רבי יוחנן בן החורנית. מ"ש החורנית האם זה שם אמו, ואם כן היכן מצאנו שם כזה ומה משמעות שם זה. ועוד למה לא נזכר ע"ש אביו. ולא משמע דזה שם מקום כדקאמר 'בן' החורנית. ועוד דאם זה שם אמו הול"ל בן חורנית ומהו בן 'ה'חורנית. ובתוס' לעיל ג' א' ד"ה דאמר הגירסא החורני, אבל לגירסא שלפנינו במשנה צ"ב.

ת. יתכן שזה שם עיר.

ש. סוכה כ"ט א'. ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין מתיראין מכל אלו שנאמר כו'. לכאור' צ"ב היאך אפשר לדעת אם עושין רצונו של מקום מבלי הסימנים, ואדרבא אם יש סימן שהוא רע לשונאיהם של ישראל נלמד דעל כרחך זהו מצב של אין עושין רצונו של מקום ח"ו.

ת. הקב"ה מאחר עד שתתמלא סאתן.

ש. בהנ"ל. האם הכונה גם בהאי גונא שזה סימן רע לשונאיהם של ישראל.

ת. בכל אופן.

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, אלהיה. שרה המליץ בעדה כגון סמאל שהיה שר של עשו עב"ל, למה נקט פרש"י 'שהיה' בל' עבר.

ת. הי' אז.

ש. סוכה כ"ט ב'. פרש"י וז"ל, לולב הגזול. לולב כף של תמרים כו' עכ"ל, קצת יש לשאול דהכא פרש"י ד'כף' של תמרים זהו לולב, ואילו להלן ל"ב א' פרש"י בד"ה תרתי ד'כף' זהו התמרים התלויין במכבדות דז"ל רש"י שם, תרתי כפי דתמרי. תמרים עצמן דרכן להיות הרבה תלויין ביחד במכבדות שלהם וקורין להם כף טרוק"א עכ"ל, וקצת צ"ב.

ת. קיצר כאן.

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, לולב הגזול. לולב כו' והדר תני הדם וערבה באפי נפשיהו עכ"ל, יש להעיר למה לא הוסיף רש"י עוד תיבה אחת והיינו 'ואתרוג', דלמה הזכיר כאן רק הדם וערבה ולא גם אתרוג. (ולהלן ל"ג ב' בד"ה בעל כן פירט רש"י אף אתרוג).

ת. אתרוג גם בפ"ע.

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, ושל עיר הנדחת. משום דלשרפה קאי דכתיב ואת כל שללה תקבון ולולב בעי שיעור ד' טפחים' כדלקמן וכיון דהאי לשרפה קאי אין 'שיעורו' קיים דכשרוף דמי עכ"ל, יש לשאול למה לא סגי לומר דמשום דלשרפה קאי כשרוף דמי, ומה לי פה ענין ודין שיעור הלולב כמה הוא עתה.

ת. למה כשרוף.

ש. סוכה ל' א'. אמר רבא לעולם ביום טוב ראשון ולא מיבעיא קאמר לא מיבעיא שאול דלאו ידיה הוא אבל גזול אימא סתם גזילה יאוש בעלים הוא וכדידיה דמי קא משמע לן. היינו דכיון דכדידיה דמי לכן ס"ד שיהי' גזול כשר ביו"ט ראשון וע"ז קמ"ל דפסול, אמנם לכאור' אין מובן הס"ד דהא לעיל (הכא ע"א) אמרי' אף גזול ליה תקנתא ופרש"י שם דאף דקני ליה ביאוש והוי ידיה מ"מ לענין מצוה הוא פסול (משום מצוה הבאה בעבירה) וא"כ איך כאן ס"ד שיהי' כשר לענין מצוה. ולכאור' צ"ב.

ת. אם נתייאש.

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, אף גזול. ילפינן מינה דאין לו תקנה לאחר זמן ואפילו ביאוש דשמעינן ליה למריה דמייאש ואמר ווי ליה לחסרון כים כו' עכ"ל, יש לשאול מהו כשהי' גזול מעיו"ט וביו"ט לא הי' גזול כגון שהנגזל נתנו מתנה גמורה לגזולן האם נימא בזה יש דיחוי למצות או לא כדלקמן ל"ג א' לענין הדס.

ת. יתכן.

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, מאי טעמא סתם עכו"ם גזלי ארעתא 'מישראל' נינהו. ושמא אותו קרקע מישראל הוה עכ"ל, הנה בגמרא שלפנינו לא נזכר תיבת 'מישראל', ורש"י גרס כן ולמה הוסיף תיבת 'מישראל'. (ואולי כונת רש"י, דנהי שסתם עכו"ם גזלי ארעתא נינהו מ"מ למה לומר דדוקא שמא מישראל הוה, ולכן פרש"י דסתם עכו"ם גזלי ארעתא 'מישראל' נינהו ושפיר איכא למיחש דשמא אותו קרקע מישראל הוה כדפרש"י ולא מאחרים).

ת. נכון.

ש. סוכה ל"ב א'. כתבו התוס' וז"ל, דרכיה דרכי נעם. רבא לא היה שם משום הכי לא מייתי קרא דהאמת והשלום כדלקמן עכ"ל, לכאור' תוס' הכא לשיטתיהו דפליגי על רש"י לקמן ע"ב בתוס' ד"ה האמת, אבל לרש"י אי"צ להגיע לזה והיינו לומר דרבא לא היה שם, דלרש"י רק לקמן שייך קרא דהאמת והשלום מפני שהוא עשוי לסם המות ומשא"כ הכא, ולכן רבא לא מייתי הכא קרא דהאמת והשלום, ולפי"ז אפשר דרבא כן הי' שם אליבא דרש"י. והאם נכון לבאר כן בדעת רש"י.

ת. דברי טעם.

ש. סוכה ל"ג א'. אמר אביי ש"מ האי אסא מצראה כשר להושענא פשיטא מהו דתימא הואיל ואית ליה שם לווי לא מתכשר קא משמע לן ואימא הכי נמי עץ עבות אמר רחמנא מכל מקום. יש לשאול אמאי לא משני אביי הכא כדמשני לעיל י"ג א' כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה כו', והיינו על הקושיא פשיטא.

ת. א. כאן אין נ"מ.

ב. שם ידעי' עליו מתי.

ש. בהנ"ל. יש לשאול מה יתרץ רבא הכא, והיינו דלרבא לעיל י"ג א' דמשני הני מרריתא סתמא שמיהו והאי דקרי להו מרריתא משום דמשתכח באגמא, ולכן אי"ז שם לווי, מה יתרץ הכא דהכא נמי נימא דהני אסא סתמא שמיהו והאי דקרי להו אסא מצראה משום דמשתכח באסא וכיון דנימא הכי שוב לא נוכל ליישב תירוציה דאביי הואיל ואית ליה שם לווי כו' והיינו כי לרבא אי"ז חשיב שם לווי וא"כ מה יתרץ רבא הכא.

ת. א. הם תירוצים שונים.

ב. למה לא, דמשתכחא במיצר או במצרים.

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, ובראש כל אחד. שיהו עלין הלחין בראשי הברים אבל באמצעם לאו הדר הוא עכ"ל. יש לשאול האם לפי"ז כשכל ההדס טוב הוא ורק ג' הברין עלין העליונים המה יבשים יהי' פסול מטעם שאי"ז הדר כשהעלין העליונים יבשים. ואם לא, לכאור' מ"ט.

ת. באמת פסולים.

ש. סוכה ל"ו א'. ת"ש אתרוג תפוח כו' אתרוג ככדור פסול כו' גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול. פרש"י וז"ל, כמין בריה אחרת. שאינו דומה לאתרוג כלל עכ"ל, לכאו' צ"ב למה צ"ל גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת פסול, והרי כיון דכבר אמר אתרוג ככדור פסול אף שהוא דומה קצת לצורת אתרוג רגיל א"כ כ"ש כשאינו דומה לאתרוג כלל יהא פסול ולמה נחשוב שבאופן שאינו דומה כלל יהי' כשר בעוד שכשדומה קצת הוא פסול. ולכאו' צ"ב.

ת. חסרון אחר.²⁵

ש. סוכה ל"ח א'. דייקא נמי מדקתני מי שבא בדרך ואין בידו לולב דאי ס"ד ביו"ט ראשון מי שרי. הא דקאמר מי שרי, קצת יש לשאול למה לא נימא שעשה עירוב באופן שיכול לצאת מהתחום גם בשבת.

ת. חוץ לאלפים.

ש. סוכה ל"ח ב'. אמר להו חכימיא וספריא ורישי עמא ודרשיא אמרו כו'. יש לשאול למה הוצרך לומר כל אלו, ועוד וכי מהם ניתן ליתן ראיה, (כי בשלמא הי' מביא תנא מסויים או אמורא מסויים ניחא אבל עתה שאומר דכך מלמדי תינוקות וכו' אומרים כן מנין שהם אכן צודקים).

ת. אין להם נגיעות.

ש. בהנ"ל. האם י"ל דכוונתו דרבי חייא בר אבא היא שהי' הוא דבר ידוע לכל שזה מוסכם מבלי שום חולק כלל עד כדי כך שכולם לימדו כן תמיד בפשיטות.

ת. כנ"ל.

ש. סוכה שם. אמר רב אחא בר יעקב לא סלקא דעתך דכתיב יען רך לבבך ותכנע לפני ה' בשמעך בשמעך ולא בקראך. לכאו' יש לשאול דדלמא אחר ששמע גם קרא (וכמו שנאמר אח"כ בפסוקים שם שגם קרא בעצמו) אלא שנכנע כבר כששמע ולא רק כשקרא בעצמו וא"כ לא נילף מהא דשומע כעונה.

ת. מדכתיב בשמעך משמע דהשמיעה עיקר.

ש. סוכה מ"א ב'. תניא רבי אלעזר בר צדוק אומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת ולולבו בידו קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע הולך לבקר חולים ולנחם אבלים ולולבו בידו נכנס לבית המדרש משגר לולבו ביד בנו וביד עבדו וביד שלוחו מאי קמ"ל להודיעך כמה היו זריזין במצוות. לכאו' צ"ב למה אמרו להודיעך כמה היו 'זריזין' במצוות, דלכאו' הול"ל להודיעך כמה מצוות 'חביבות' עליהן והיינו בזה שלקחו הלולב בידם לכל מקום שהלכו והיו רואים כמה הי' מצות הד' מינים חביבה עליהן שלא עזבוה בכל עת שהי' ניתן לקיים בהפ המצוה. [וכעין דאמרי'

²⁵אולי הי' ל' התשובה: מין אחר.

לעיל ולא היה לולב אלא לרבן גמליאל בלבד שלקחו באלף זוז כו' למה לי למימר שלקחו באלף זוז להודיעך כמה מצות חביבות עליהן].

ת. א. שניהם מוכרח.

ב. ההליכה זה לזריזות שלא יצטרכו לחזור.

ש. בהנ"ל. האם י"ל דהכוונה דאף שלקחו הלולב לכל מקום וכן"ל אפ"ה ידעו לשמור שלא יפסל וע"ז קאמר דזריזין היו במצוות. אלא דמ"מ צ"ב דהול"ל להודיעך כמה מצות חביבות עליהן ולהודיעך כמה היו זריזין במצות, והיינו לומר ב' הדברים.

ת. הכל בכלל.

ש. סוכה מ"ב ב'. החליל חמשה וששה. מבואר כאן דאף בליל הושענא רבא היו עושין שמחת בית השואבה בבית המקדש, ויש לשאול למה היום אין עושין הזכר לשמחת בית השואבה גם בליל הו"ר שהרי אף בביהמ"ק היו עושין בלילה זה.

ת. כי המנהג ללמוד כל הלילה.²⁶

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, מרחיקין מצואתו. משאכל כזית מאלו בכל ענין אכילה שצואת מינים הללו מסרחת עכ"ל, יש לשאול האם לפי"ז גדול שאינו אוכל מחמשת מיני דגן כלל אי"צ להרחיק מצואתו. דלכאור' כך יוצא מהכא, אמנם מאידך אי"ז מסתבר וצ"ב אמאי.

ת. א. לא פלוג.

ב. כך דרכו לאכול תמיד כך.

ש. סוכה מ"ג ב'. ת"ל תשבו תשבו לגזרה שוה נאמר כאן תשבו ונאמר במלואים תשבו מה להלן ימים ואפי' לילות אף כאן ימים ואפילו לילות. הנה הפסוק דגבי סוכה הוא (אמור כ"ג מ"ב) בסכת תשבו שבעת ימים, והפסוק דגבי מילואים הוא (צו ח' ל"ה) ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים, והשתא לכאור' יש לשאול כך, דנהי דבב' הפסוקים כתיב 'שבעת ימים' מ"מ הרי גבי מילואים כתיב גם 'יומם ולילה', וכיון שכן, דלמא דוקא גבי מילואים דכתיב שם בהדיא 'יומם ולילה' אמרינן דמה דכתיב 'שבעת ימים' ה"ז ימים ולילות, אבל גבי סוכה דכתיב שם רק שבעת ימים ולא כתיב שם גם יומם ולילה דילמא על כרחך הכונה דוקא לימים ולא ללילות, דהא קא חזינן במילואים ד'שבעת ימים' לבד לא הי' סגי בשביל ללמד דזה גם לילות, שעל כן הוצרך ליכתוב קרא בהדיא 'יומם ולילה', וא"כ מנין דסוכה דכתיב בה רק 'שבעת ימים' ה"ז גם לילות.

ת. א. אדרבא מדשם פירשה תורה וכאן לא ש"מ שאין צריכין.²⁷

²⁶ כמ"ש ברמ"א

²⁷ ב' תיבות האחרונות לא היה ברור, וכך פיענח הגר"א ש' קניבסקי שליט"א אותם.

ש. סוכה מ"ד א'. א"ל ההוא משום לולב הוא דקא עביד ליה וכי תימא דקא מגבה ליה והדר מגבה ליה והא מעשים בכל יום דלא קעבדינן הכי. הל' והא מעשים כו' בפשוטו ה"ז משמע דבאמת אין שום רגילות לעשות, וכיון שכן צ"ב דהא להלן ע"ב אמרי' מהו דתימא ה"מ היכא דלא אגבהיה והדר אגבהיה אבל אגבהיה והדר אגבהיה אימא לא קמ"ל ומבואר דכן יש והי' רגילות לעשות כן דאל"כ מאי קס"ד.

ת. יש שעשו ויש שלא עשו.

ש. סוכה מ"ה ב'. דבר אחר עומדים שמא תאמר אבד סיברם ובטל סיכויין ת"ל עצי שיטין עומדים שעומדים לעולם ולעולמי עולמים. פרש"י וז"ל, אבד סיברם. משנגזז אהל מועד בטל לו עולמית. סיכויים. תוחלתם ומבטם כו' עכ"ל, יש לשאול האם נתבאר כאן הא דארז"ל (תדא"ר סוף פכ"ה) ומפני מה נטמן המשכן עד היום הזה מפני שעשאוהו הכשרים בנדבות לבם וקשה לפני הקב"ה להפסיד כל מה שעשו הכשרים בנדבות לבם, ולעתיד יבא הקב"ה וישרה בתוכו כמדה הראשונה שנאמר עורי צפון ובואי תימן וגו' באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם בשמי וגו' ע"כ. (והיינו דנתבאר בגמ' דהמשכן יהי' לע"ל דאל"כ למאי נגזז המשכן כדאי' סוטה ט' א' תחת מחילות ההיכל ולמאי נפק"מ אם התליע או לא מאחר דלא יהי' בו שימוש אלא על כרחך דיהי' גם לע"ל וכפי שאמר רז"ל גם בתדא"ר וכן"ל. וכן משמע ברש"י דבהו"א פירש שמא תאמר 'בא פירש שמא תאמר 'בטל לו עולמית' וע"ז קאמר ת"ל כו' והיינו שאינו בטל עולמית אלא יהי' גם לע"ל בבאכ"ר).

ת. היינו הך.

ש. סוכה מ"ו א'. פרש"י וז"ל, מצות הרבה. ליטול לולב לישב בסוכה להניח תפילין להתעטף בציצית עכ"ל, יש לשאול למה פרש"י גם 'להניח תפילין', והאם מבואר בזה דלרש"י יש חיוב של הנחת תפילין גם בחוה"מ.²⁹ ועוד, לכאן' הול"ל קודם להניח תפילין להתעטף בציצית ואח"כ ליטול לולב לישב בסוכה. ועוד, לכאן' הול"ל קודם להתעטף בציצית ואח"כ להניח תפילין וכסדר לבישתם.

ת. לא הקפידו על הסדר כמש"כ תוס' במו"ק.³⁰

ש. סוכה מ"ז א'. אמר רב יוסף נקוט דר' יוחנן בידך דרב הונא בר ביזנא וכל גדולי הדור איקלעו כו'. מי הם כל גדולי הדור. ולמה באמת לא נזכרו שמותיהם.

²⁸ לכאן' היינו דבסוכה אנו יודעים שהכונה גם ללילות משום תשבו כעין תדורו שהרי בדירת האדם כל ימות השנה הרי זה ודאי גם בלילות. אך אם זהו הכונה א"כ צ"ב למה צריך לג"ש ללמד דאפילו לילות דתיפוק ליה זאת משום תשבו כעין תדורו. ולכאן' צ"ב.

²⁹ עי' או"ח סי'...

³⁰ ה' א' ד"ה רב פפא וכמ"ש מרן שליט"א בתשובות...

ת. שבזמנו.

ש. סוכה מ"ח א'. פרש"י וז"ל, ברכה לעצמו. את יום השמיני ובתוספתא משמע שמברכין את המלך כו' עכ"ל, האם כונת רש"י דמברכין ברכה נוספת והיינו מלבד את יום השמיני גם את המלך או"ד לא את יום השמיני אלא רק את המלך.

ת. גם.

ש. סוכה מ"ח א'. אלא אין לו מקום להוריד כליו מהו ר' חייא בר אשי אמר פוחת בה ארבעה ור' יהושע בן לוי אמר מדליק בה את הנר ולא פליגי הא לן והא להו. פרש"י וז"ל, אין לו מקום. אחר לאכול שם ביו"ט האחרון כו', כו', הא לן. לבני בבל שהשמיני שלהם ספק שביעי דלא קים להו בקביעא דירחא מדליק בה את הנר ולא יפחתנה ויפסלנה לפי שצריך לישב בה מחר עכ"ל, ויש לשאול דאי ריב"ל קאי על בני בבל וכנ"ל, א"כ מה שייך לשאול אין לו מקום אחר לאכול שם ביו"ט האחרון מהו, והרי גם אם יש לו מקום אחר עדיין הוא תריך להשאר בסוכה גם בשמיני מפני הספק וכדאמרי' לעיל מ"ז א' והלכתא 'מיתב יתבינן' ברוכי לא מברכינן. וצ"ב.

ת. היינו הך.

ש. סוכה מ"ח ב'. ואותו היום נפגמה קרן המזבח והביאו כול של מלח וסתמוהו לא מפני שהוכשר לעבודה אלא מפני שלא יראה מזבח פגום שכל מזבח כו' פסול לעבודה. האם באותו היום לא הקריבו את קרבנות החג ושאר הקרבנות.

ת. א. מיד שסתמוהו הקריבו.³¹

ב. נודרזו לתקן.³²

ש. סוכה מ"ט ב'. דאיכלט. אם תלה כלי בתוך השיתין וקיבל עכ"ל, לכאור' משמע מכאן, דלכתחילה ניתן ליתן כלי בתוך השיתין לקבל הניסוך דאל"כ היכי קאמר כ"כ בפשיטות 'אפילו תימא רבנן בדאיכלט', אך לכאור' צ"ב איך מקיים בכך המצוה של הניסוך שהרי לכאור' המצוה היא שהניסוך יגיע למי התהום.

ת. א. לא הכל.³³

ב. אין מוכרח.

ש. סוכה שם. וא"ר אלעזר כו' אלא תורה לשמה זו היא תורה של חסד שלא לשמה זו היא תורה שאינה של חסד איכא דאמרי תורה ללמדה זו היא תורה של חסד שלא ללמדה זו היא תורה שאינה של חסד. אמרי' (ר"ה י"ח א') רבה ואביי מדבית עלי קאתו רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין

³¹ הכוונה שאחרי שתיקנו את הקרן כראוי, הקריבו. הגר"א ש קניבסקי שליט"א.

³² וממילא הקריבו כן את כל הקרבנות.

³³ חלק קיבלו וחלק ירד. הגר"א ש קניבסקי שליט"א.

אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים היה שתין שנין, ולדאמר רבי אלעזר כנ"ל היתכן דרבה לא עסק בגמילות חסדים שודאי אין ואסור לומר שלא עסק בתורה לשמה או שלא לימדה לאחרים. וצ"ב.

ת. לא עסק כפי כחו שהי' צריך ללמוד.³⁴

ש. סוכה נ' א'. ר' ינאי אמר³⁵ אפילו תימא יש שיעור למים וכלי שרת אין מקדשין אלא מדעת וגזירה שמא יאמרו לקידוש ידים ורגלים מלאן. היינו שהרואה יחשוב שהמים הנתונים בצלוחית הזהב המה המים שנתמלאו ה' ימים קודם לכן לשם קידוש ידים ורגלים של הכהן גדול ביוה"כ, ועתה משתמשים בשיירי המים לצורך הניסוך בחג הסוכות, כן ראיתי מובא מהערוך לנר בדעת רש"י. ולכאן צ"ב דאם זה שיירי מי הכה"ג וכנ"ל, א"כ ודאי דהוא כלי שרת מקודש, וא"כ ודאי נפסל עד סוכות בלינה.

ת. א. יחשבנו.

ב. דילמא נתנוהו.

ש. סוכה שם. חזקיה אמר כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת כו' ר' ינאי אמר אפילו תימא יש שיעור למים כו'. צ"ב מה ישיבו חזקיה ורבי ינאי על קרא דמייתנין למילף מהתם דהכלי מקדש אפילו שלא לדעת כדפרש"י לעיל מ"ט סוף ע"ב.

ת. לדרשא אחריתי אתי.

ש. סוכה נ' ב'. דאמר רב נחמן מצוה חשובה היא ובאה מששת ימי בראשית. פרש"י וז"ל, מששת ימי בראשית. דאמרן לעיל שיתין נבראו מששת ימי בראשית לקבל הנסכים עכ"ל, יש לשאול דהא פלוגתא היא לעיל מ"ט א' אם שיתין נבראו מששת ימי בראשית או לא, והיאך סתם ר"נ כחד מ"ד. ואם נימא דכונת ר"נ לומר דמאן דתני חשובה ס"ל שיתין מששת ימי בראשית נבראו ומאן דתני שואבה ס"ל לא מששת ימי בראשית נבראו א"כ למה לא קאמר ר"נ זאת בהדיא מאן דתני שואבה סבירא ליה שיתין לאו מי"ב נבראו ומאן דתני חשובה ס"ל שיתין מי"ב נבראו.

ת. שאל למ"ד זה.

ש. סוכה נ"א ב'. והלויים בכנורות ובנבלים ובמצלותים ובחצוצרות ובכלי שיר בלא מספר על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים כנגד חמש עשרה שיר המעלות שבתהלים שעליהן לויים עומדין בכלי שיר ואומרים שירה. יש לשאול היתכן כלי שיר 'בלא מספר' שהרי אי אפשר לומר שעמדו לויים בלא מספר על הט"ו מעלות, ואף אי נימא שכל לוי החזיק אפילו ד' כלים

³⁴ שו"ר הובא מהריטב"א ביבמות ק"ה א' בזה"ל, אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים. וה"ה לרבה כדאיתא בפרק חלק, אלא דאביי עסק טפי מיניה שהיה סיפק בידו לעשות, עכ"ל (וע"ע ר"ה י"ח א' בתוס' ד"ה רבה). ועי' בתשובות לעיל ר"ה י"ח א' דכתב מרן שליט"א תלמוד תורה כנגד כולם דכיון שכן אמרו לבית עלי רק לעסוק בתורה ולא אמרו להם גם להוסיף לעסוק בגמילות חסדים כדי שיחיו יותר שנים והיינו דאף שרבה חי רק ארבעים שנה [כי לא עסק בגמילות חסדים כאביי שחי עוד עשרים שנה יותר מפני כן] מ"מ זה עדיף כי תלמוד תורה כנגד כולם.

³⁵ העתקתי כגירסת רש"י.

בבת אחת וניגן עם כולם אפ"ה עדיין ק' לומר שהיו הכלי שיר בלא מספר מאחר שהלויים שעמדו שם ודאי הי' להם מספר.

ת. אין דין שיהא מספר.

ש. סוכה שם. מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם. מהו 'נחמד'.

ת. יפה.

ש. בהנ"ל. לכאורה א"כ יש כפילות בתפילת אמת ויציב דאמרין שם גם נחמד וגם יפה. (ובתרגום בפ' בראשית איתא על 'נחמד' - 'מרגג', אך מה הפירוש מרגג).

ת. נחמד זה שהוא יפה לאחרים, שאחרים רוצים את זה, ויפה זה שהוא יפה בעצמו. וזה הכוונה ג"כ מרגג שאחרים רוצים את זה.³⁶

ש. סוכה נ"ב א'. וכיון שראה משיח בן יוסף שנהרג אומר לפניו רבש"ע איני מבקש ממך אלא חיים כו'. יש לשאול אמאי לא מבקש שהקב"ה יחיה את משיח בן יוסף.

ת. זה יהי' בזמן תחיה"מ לכולן.

ש. סוכה נ"ב ב'. תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש כו'. הנה לעיל עמוד א' אמרו שבעה שמות יש לו ליצה"ר כו' ולא נזכר שם 'מנוול' ואמאי. ועוד, לעיל הובאו מקראות לשמות אבל מנוול מנין שם זה ליצה"ר.

ת. א. ע"ש מעשיו.³⁷

ב. שם בהמה.

ש. סוכה שם. מאן נינהו שבעה רועים דוד באמצע אדם שת ומשותלח מימינו אברהם ומשה בשמאלו ומאן נינהו שמנה נסיכי אדם ישי ושאל ושמואל עמוס וצפניה צדקיה ומשיח ואליהו. יש לשאול, א. היכן יהיו השמונה נסיכי אדם, דלא נזכר בהו צד ימין ושמאל כמו גבי הז' רועים. ב. מהו 'רועים' ומהו 'נסיכי אדם'.

ת. אליהו יבא ונראה בעזה"י.

ש. בהנ"ל. למה אהרן לא נזכר (וברש"י נתן טעם למה יצחק ל"נ, אבל אהרן למה ל"נ).

³⁶ תשובה זו היתה בעל פה (והשתדלנו לדייק בלשון), וביאר מרן שליט"א דזהו מה שאמרו בגמ' סוכה כרך 'נחמד' ולא כרך 'יפה' והיינו כי היה כרך כה יפה עד כדי כך שאחרים נתאוו לו מרוב יופיו. וכמו כן ביאר מרן שליט"א דזהו הכוונה בתרגום 'מרגג' והיינו שאדם וחיה נתאוו לו.

³⁷ לכאור' זהו תשובה רק על שאלה שניה.

ת. עסוק בכהונה.

ש. בהנ"ל. למה הוקדם שאול לשמואל.

ת. שהי' מלך.

ש. עוד בהנ"ל. למ"ד משיח הוא דוד בעצמו (אי' דעות בזה בסנהדרין צ"ח ב', ובהושענות דהושענא רבא איתא 'הוא דוד בעצמו'³⁸) צ"ב דנמצא מוזכר פעמיים ואיך נמנה ב' פעמים.

ת. חשוב שתיים.

ש. סוכה נ"ג א'. שמואל קמיה שבור מלכא בתמניא מזגי חמרא. יש לשאול למה עשה כן, דבשלמא לוי קמיה רבי ואביי קמיה דרבה ניחא, אבל קמיה שבור מלכא אמאי.

ת. לכבדו כדי שייטיב לישראל.

ש. סוכה נ"ג ב'. ושלש להבדיל בין קדש לחול. יש לשאול דכיון דמיירי הכא גבי כניסת שבת א"כ הול"ל להבדיל בין חול לקודש (ומוצ"ש שייך לומר בין קודש לחול והיינו בין קודש שהי' לבין חול שיהי').

ת. הבדלה דאורייתא בין קודש לחול.

ש. סוכה נ"ה ב'. ביום ראשון ששה מקריבין שנים שנים והשאר אחד אחד. למה לא עשו פייס, לברר מי יהיו ה'ששה' שעושין שנים שנים ומי יהיו 'השאר' שעושין רק אחד. (דלא נ' במשנה פייס רק גבי שמיני עצרת).

ת. לפי הסדר.

ש. סוכה נ"ו א'. תנן בעצרת אומר לו הילך מצה הילך חמץ והא הכא דחמץ עיקר ומצה טפל וקתני הילך מצה והילך חמץ תיובתא דרב אמר לך רב תנאי היא כו'. לכא' צ"ב מאי מקשינן תיובתא דרב ממתני', והא רב תנא הוא ופליג, ובשלמא לת' הגמ' דאמר' אמר לך רב תנאי היא ניחא והיינו דכיון דאפשר וניתן ליישב את דברי רב עם המשנה והיינו לומר דנהי דפליג אתנא דמתני' מ"מ ס"ל כתנא אחר, ודאי עדיפא לומר כן מאשר לומר דפליג על התנא דמתני' מבלי שיסבור כתנא אחר החולק על תנא דמתני', אבל לקושית הגמ' אין מובן מאי מקשינן בכלל והרי כלל הוא דרב תנא ופליג והיאך מקשינן על רב ממתני'.

ת. מאיזה סיבה נחלק וקאמר שמצא תנא אחר כמותו.

³⁸הנה כתיב תהלים י"ט נ"א מגדיל ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם, ויל"פ למשיחו ולדוד ויל"פ למשיחו ומי הוא משיחו לדוד, אלא דלפי' קמא היה צ"ל ולדוד ולפי' בתרא היה צ"ל למשיחו דוד ומהו לדוד. ובמפרשים על הנ"ך לא מצאתי בזה לע"ע, ויל"ע.

ש. סוכה נ"ו ב'. והני תרתי מאי עבידייהו אמר ר' יצחק בשכר הגפת דלתות ונימא ליה דל בדל אמר אביי בוצינא טבא מקרא. יש לשאול מאי איכפת ליה למשמר היוצא על כך שמשמר הנכנס נוטל שבע והרי גם הוא כשנכנס בשבת הקודמת נטל שבע.

ת. זריזין מקדימין.

ש. סוכה שם. פרש"י וז"ל, בוצינא טבא מקרא. משל הדיוט הוא כו' ה"נ גבי משמרות מי שראוי ליטול עכשיו לא ימתין לשבת הבאב עכ"ל, מה שפרש"י מי 'שראוי' כו' לכאן 'צ"ב דהרי הוא גופא קשיא למה הוא ראוי ליטול עכשיו, והול"ל ה"נ גבי משמרות עדיפא ליה למשמר הנכנס ליטול עכשיו ולא להמתין לשבת הבאה.

ת. הקדים.

ברוך רחמנא דסייען

